

۲۰۲۲/۰۴/۱۵

جلیل غنی هروی

صداقت و بی طرفی حافظ اعتبار یک رسانه ی گروهی

رسانه های جمعی امروزی به خصوص در جوامعی که آزاد و دموکراتیک خوانده می شوند نقش مهم و کلیدی در سمت دهی افکار جامعه، روشننگری، ارتقای ذهنیت عامه، شناختاندن شخصیت های مطرح جامعه، راه اندازی بحث ها و مناظرات روی مسایل مختلف مورد علاقه ی مردم مثل مسایل سیاسی، فرهنگی، علمی، اجتماعی، اقتصادی و هنری و بسا موضوعات دیگری که جامعه به دریافت حقایق در مورد آنها هم علاقمند است و هم دانستن آنها لازمی است، ایفا می کنند. همین رسانه ها و در مجموع ژورنالیزم و رسانه های همگانی است که مسیر پیشرفت یک جامعه را به قول یکی از پیشگامان این مسلک به حیث یک «فانوس» روشن میکند و نقشه ی رسیدن به اهداف جامعه و شخصیت های که در این راه چه از طریق قانون گذاری در پارلمان ها و چه در تشبثات خصوص و یا هم فعالیت های فرهنگی، اجتماعی، هنری و اقتصادی و امثال اینها گام بر میدارند، به دسترس آنها قرار می دهد.

در چنین جوامع، جوامع آزاد و دموکراتیک! است که با استفاده از آزادی های که وجود دارد، و یا هم از خلا های قانونی که لابد یکی از خصوصیات این جوامع بوده می تواند، دست به جعل خبر ها و گزارشات و پخش شایعات می زنند که با گذشت زمان نه تنها اعتبار خود را از دست می دهند بلکه جفای در حق مخاطبین خود که همان مردم و خوانندگان و یا بینندگان و شنوندگان هستند روا می دارند و ایشان را به راه نا درست رهنمون می شوند. چنین روشی که در ژورنالیزم به نام «خبر های جعلی» یاد می شود و نویسنده توانا و زیبا نویس جناب عارف عباسی با همین عنوان مطلبی در مورد یک خبر جعلی نشرات دری رادیوی آلمان نگاشته اند، مثال برازنده و مشخصی است از جعل خبر و یا هم خبرهای بدون تصدیق و منابع با اعتبار و یا هم نقل قول ها و اقتباس های ناقص با اتکا به اطلاعات نا درست.

اما در جهان معاصر همان طوری که همه ی شوون و بخش های زندگی بشر با تحولات و پیشرفت هایی نائل گردیده، و هم زمان با این پیشرفت ها نیازمندی ها، پیچیدگی ها و مسؤولیت هایی در امر اطلاع دهی و نشرات و رسانه های همگانی رونما شده، مستلزم تعریف و قرائت جدیدی از ژورنالیزم عصری است.

من در این قسمت یک بخش کوتاهی از اهمیت کار مسلکی یک ژورنالیست در چنین جوامع را در کتابی که اخیراً با عنوان «ژورنالیزم دوست یا دشمن مردم» به علاقمندان عرضه نمودم اقتباس و به خوانندگان ارجمند تقدیم میدارم تا اصولی را که یک ژورنالیست باید برای تهیه و تقدیم یک گزارش و یا خبر و یا هر نوشته ی دیگری برای ثقه بودن، تصدیق نمودن، متوازن بودن و مستند بودن نگاشته اش رعایت نماید، روشن سازد تا هم وظیفه ی خود را به وجه احسن انجام داده باشد و هم اعتبار سازمان و اداره و یا رسانه ی را که در آن خدمت میکند، بی اعتبار نساخته باشد.

آنچه را در این قسمت می‌خوانید فشرده‌ی تحقیق و پژوهشی است که از بخش کوچکی از فصل دوم کتاب «ژورنالیزم دوست یا دشمن مردم» با عنوان «روش کار یک ژورنالیست در جامعه‌ی آزاد و دموکراتیک» گرفته شده است. این اثر که امید است ممد کار ژورنالیست‌های جوان واقع شود، شامل نگاهی مقایسوی به ژورنالیزم و رسانه‌های گروهی و نقش و چگونگی کار ژورنالیستیک در جوامع آزاد و جوامع بسته و غیر دموکراتیک مثل افغانستان است.

روشی که یک رسانه می‌تواند با پیروی از آن اعتباری برای خود کسب کند و خوانندگان، بینندگان و یا هم‌شوندگان بتوانند به گفته‌های این رسانه باور داشته باشند، متکی بر این اصول بنا شده است:

- منابع قابل اعتباری که این رسانه معلومات خود را از آن به‌دست می‌آورد؛
- تصدیق و تأیید معلومات به‌دست‌آمده از یک منبع دیگر، برای مؤثق‌ساختن گزارش؛
- متوازن‌ساختن گزارش با جمع‌آوری دیدگاه‌های متفاوت جهت جلوگیری از یک‌جانبه‌بودن گزارش و یا یک‌مطلب قابل نشر؛

▪ ارائه‌ی بی‌طرفانه‌ی مطالب به‌دست آمده؛

▪ آفاقی‌بودن و اجتناب از ذهن‌گرایی در ارائه‌ی مطالب،

▪ ارائه‌ی نقل قول‌های مستقیم از مرجعی که گزارش به‌دست می‌آید؛

▪ جلوگیری از پخش شایعه‌ها؛

▪ و افشای حقایق با ارائه‌ی اسناد و مدارک.

اما در جهان معاصر همان‌طوری که همه‌ی شوون و بخش‌های زندگی بشر با تحولات و پیشرفت‌هایی نائل گردیده، و هم‌زمان با این پیشرفت‌ها نیازمندی‌ها، پیچیدگی‌ها و مسؤولیت‌هایی در امر اطلاع‌دهی و نشرات و رسانه‌های همگانی رونما شده، مستلزم تعریف و قرائت جدیدی از ژورنالیزم عصری است.

بیل کوآک (Bill Kovach) و (Tom Rosenstiel) اصول و موازینی را پس از تحقیق و مصاحبه‌هایی با ژورنالیستان و شنیدن کنفرانس‌ها و تحلیل‌های ژورنالیستان در کشورهای مختلف، وضع کرده‌اند که مسیر ژورنالیزم معاصر و نحوه‌ی کار ژورنالیستان را تعیین می‌کند. هر یک از این اصول و موازین که ده مورد است، می‌تواند اعتبار یک ژورنالیست و رسانه را، افزایش دهد و موجب اعتماد خوانندگان، بینندگان و یا شنوندگان گردد.

▪ «اول: نخستین التزام و وظیفه‌ی ژورنالیست حقیقت‌گویی است.

▪ دوم: نخستین تعهد و وفاداری ژورنالیست به شهروندان است.

▪ سوم: تصدیق توأم با انتظام و با انضباط، ماهیت اصلی ژورنالیزم است.

▪ چهارم: خبرنگاران و کارمندان ژورنالیزم باید استقلال‌شان را از مراکزی که تحت پوشش خبری قرار می‌دهند، حفظ کنند.

▪ پنجم: ژورنالیزم باید به‌عنوان ناظر مستقل قدرت باشد.

▪ ششم: ژورنالیست باید مجمعی را برای ابراز انتقادات و مصالح عامه ایجاد کند.

▪ هفتم: ژورنالیست باید سعی کند یک موضوع عمده را دل‌چسپ و مرتبط سازد.

▪ هشتم: ژورنالیست باید خبرها را همه‌جانبه و متناسب نگاهدارد.

▪ نهم: کارمندان رسانه‌ها مکلف هستند به حکم وجدان عمل کنند.

▪ دهم: شهروندان نیز در رابطه با خبرها حقوق و مسؤولیت‌هایی دارند. حتی بیش‌تر از آن زمانی که به‌عنوان

تهیه‌کننده و یا ویراستار کار می‌کنند»^۱.

---

^۱-Bill Kovach and Tom Rosenstiel, The Elements of Journalism(p-۹), ۲۰۰۴

خبرنگاران لازم است خبرها را بدون هراس از جانب‌داری تهیه کنند. باید وفاداری‌شان را به شهروندان و منافع جامعه‌ی بزرگتر، بیش‌تر از هر منفعت دیگری، حفظ کنند. این تعهد به شهروندان نخستین اساس اعتبار یک سازمان خبررسانی است.

یک ژورنالیست، با تجربه و دانشی که از این مسلک دارد، در مواجه شدن با هر گفتار و روی‌داد، نخست از همه با دید تردید بر اطلاعات مربوط به گزارشی که در دست تهیه دارد، نگاه می‌کند. با انتقادی آمیخته با نوعی بی‌اعتمادی و شکاکیت برای دریافت حقیقت، موضوع مورد بحث را می‌نگرد و این شک و تردید را با طرح یک سلسله سؤالات و دریافت پاسخ آن رفع می‌کند. چنین سؤال‌ها را شاید غیر ژورنالیست‌ها هم در بحث‌ها و گفت‌وگوهای شان با کلمات متفاوتی طرح کنند؛ اما شیوه‌ی کار ژورنالیست با مصاحبه‌شونده و یا یک سخنران، یا کسی که کنفرانس خبری برگزار می‌کند، خصوصیت‌های دیگری برای رسیدن به گُنه مطالب و یا توضیح سخنان و هدف گوینده دارد، که با طرح این پرسش‌ها، و یافتن جواب قناعت‌بخش برای آن، می‌تواند به آنچه که شکاکیت او را رفع کند و به گزارش او اعتبار بیش‌تر بخشد، سؤال‌های بیش‌تری در ذهن خود طرح کند، مثلاً با طرح این سؤال‌ها:

- «با چه مضمونی مواجه هستم؟»
  - آیا اطلاعات کامل است، و اگر نیست چه چیزی فراموش شده است؟
  - منبع چیست و مأخذ کدام است و چرا باید به آن‌ها اعتماد کنم؟
  - چه شواهدی ارائه شده و چگونه این شواهد آزمایش و تصدیق گردیده است؟
  - چه توضیح بدیل و یا تفاهمی موجود بوده می‌تواند؟
  - آیا آنچه که ضرورت داشتم آورده‌ام؟».
- اصل دیگری که در کار ژورنالیستیک ضرور است آن است که ژورنالیست نباید به آنچه می‌شنود و یا تحقیق می‌کند اعتبار کامل بدهد و به این سؤال‌ها و یا هر سؤال دیگری که می‌تواند قناعت او را مطابق به فهم و دانش او از اصول کاری‌اش فراهم نماید، جوابی جست‌وجو کند.
- دریافت حقیقت یک موضوع که یک ژورنالیست می‌نگارد، ستون فقرات گزارش اوست که مبنای جزئیات و توضیحات و دلایل و چگونگی وقوع حادثه و روی‌داد را آشکار می‌کند.
- وقتی یک خبر نگار و یک هر کس دیگری که برای یک سازمان خبر رسانی و یا هم رسانه‌ی چاپی یا صوتی و یا هم تصویری یک متن ژورنالیستیک را تهیه می‌کند، بدون در نظر داشت اصول و موازینی که رعایت آنها برای قناعت دادن نگارنده و هم‌گیرنده‌ی خبر حاصل نشده باشد، بهتر است نشر نگردد. در این جا مسوولیت نهائی بدوش ویراستار و یا ادیتور رسانه است که به حیث محافظ و دروازه بان اطلاعاتی که نشر می‌گردد وظیفه دارد تمام گزارشات را دقیق بر رسی نموده و بعد از آنکه قناعت خود را با تطبیق اصول و موازین خبر نگاری حاصل کرد، اجازه‌ی نشر دهد تا اعتبار و موقف رسانه اش را چه یک سازمان خبری است و چه یک رسانه‌ی گروهی حفظ کرده باشد.

ژورنالیسم، گفتن یک موضوع به روی یک مقصد است. فعالیت ژورنالیست‌ها باید بیش‌تر از داشته‌های خوانندگان و یا شنوندگان، و یا هم جمع بندی مهم‌ترین‌ها باشد. ژورنالیست‌ها برای بقای خود هم که شده، باید آنچه را که مخاطبان می‌خواهند بدانند، و در حالی که پیش‌بینی کرده نمی‌توانند ولی به آن ضرورت دارند، آن را متوازن بسازند. مختصر این‌که: باید ژورنالیست سعی کند مطالب مهم را دل‌چسب و مرتبط بسازد. مؤثریت یک نگارش ژورنالیستیک با این دو اصل سنجش می‌شود:

نخست، تا چه اندازه یک کار ژورنالیستیک خوانندگان را دخیل می‌سازد؟
و دو دیگر تا چه حد آن‌ها را تنویر می‌کند؟
این بدان معنی است که ژورنالیست‌ها باید به طور مداوم بپرسند که کدام معلومات بیش‌ترین ارزش را نزد شهروندان و به چه شکل دارد؟
در حالی‌که ژورنالیزم باید به‌موضوعاتی فراتر از حکومت و حفاظت عامه بپردازد، ژورنالیزم آلوده بادروغ و اطلاعات ناچیز و بی‌اهمیت، یک جامعه‌ی بی‌اهمیت را ایجاد می‌کند.
حفظ متناسب خبرها و حفظ نکات مهم در آن، یکی دیگر از تهداب‌های حقیقت‌گویی است. ژورنالیزم نوعی نقشه‌کشی است، نقشه‌یی که ذهن و فکر شهروندان را سمت و سو می‌دهد تا بر اساس آن در جامعه گشت و گذار کنند.

پایان

برای مطالب دیگر جلیل غنی هروی روی عکس کلیک کنید